

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2
0
2
4

No 3

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Menejmentda ishbilarmonlik kommunikatsiyalaridan foydalanishda optimal strategiyalarini qo'llash shart-sharoitlari.....	227
Narzullayeva Gulchehra Salimovna, Shadiyeva Madina Djaloliddin qizi	
Raqamlashtirish sharoitida innovatsion faoliyatning o'ziga xos xususiyatlari	231
Nazarova Latofat Toirjon qizi	
O'zbekistonda masofaviy bank xizmatlarini rivojlantirishdagi muammolar va ularni bartaraf etish yo'llari.....	235
Nurmuxammedov Matlab Yunusovich	
Davlat aktivlarini samarali boshqarish hamda nazorat qilishni takomillashtirish.....	240
Mirzayev O., Nazarov G'ayrat Olim o'g'li	
Talabalarning oilali bo'lishiga ta'sir etuvchi omillarga iqtisodiy baholashda yangicha yondashuv.....	246
O. U. Shomurodov, Z. U. Uroqov, A. T. Ablahatov, A. A. Suyarov, J. S. Urazov	
Methodological Aspects for Branding in Private Schools	251
Odilova Sitora Sayfitdin qizi	
Совершенство процедуры оценки эффективности и результативности расходов государственного сектора.....	256
Олимов Элёр Фазлиддин угли, Искандаров Суннатилло Бахриддин угли	
Logistika xizmatlari samaradorligini oshirishda blokcheyn texnologiyalardan foydalanish	261
Rajabov Orzujon Mamasoliyevich	
Markaziy Osiyoda energetika bozorini rivojlantirishning kelgusi istiqboli va imkoniyatlari.....	267
Saidov Mash'al Samadovich, Umarova Irodaxon Nuraliyevna	
Mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishda sug'urta bozorining innovatsion usullaridan foydalanishning konseptual asoslari	275
Narzullayeva Gulchehra Salimovna, Saidova Dilnozaxon Odiljon qizi	
Oliy ta'limda boshqaruv strategiyalari va ularni amalga oshirish mexanizmi.....	279
Saidqulova Furuza Farmonovna	
Jismoniy shaxslardan olinadigan daromadlarini soliqqa tortishning o'ziga xos xususiyatlari	283
Salimov Sherzod Baxtiyorovich	
O'zbekiston Respublikasidagi mavjud suv resurslarining iqtisodiy holati tahlili	288
Shanazarova Gulyora Baxtiyarovna	
Tijorat banklari kredit risklarini kamaytirish yo'llari.....	294
Tulkinova Maftuna Anvarbek qizi	
The use of Intellectual Systems in the Improvement of the Educational Process Management System in Higher Educational Institutions	303
Umarova Dilfuza Rakhmatilla qizi	
Oliy ta'lim tizimida yangi iqtisodiy mexanizmlarni shakllantirish.....	307
Xakimov Dilshodjon Rahmonaliyevich	
Global iqtisodiy sharoitida moliyaviy hisobotlar auditida muhimlikni baholashni xalqaro stanadartlar asosida takomillashtirish	311
Xasanova Nasiba Tolliboy qizi	
Qurilish materiallari sanoatida innovatsion klasterlarni tashkil etish istiqbollari.....	314
Yuldasheva Kamola Miraliyevna	
Oliy ta'lim muassasalarida gibrid bulut xizmat modelini qo'llash mexanizmini ishlab chiqish.....	319
Zaripov Bahodir Bobomurod o'g'li	
Роль инвестиций в системе железнодорожного транспорта в Республике Узбекистан	325
Акбарова Лайло Упашевна	

MAMLAKAT IQTISODIYOTINI RIVOJLANTIRISHDA SUG'URTA BOZORINING INNOVATSION USULLARIDAN FOYDALANISHNING KONSEPTUAL ASOSLARI

Narzullayeva Gulchehra Salimovna

Buxoro davlat universiteti Iqtisodiyot va turizm fakulteti Iqtisodiyot kafedrasida katta o'qituvchisi

Saidova Dilnozaxon Odiljon qizi

3-1IQT-22 guruhi talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishda sug'urta bozorining innovatsion usullaridan foydalanishning konseptual asoslari, sug'urta sohasining prudensial me'yorlarini takomillashtirish, raqobatning keskin kuchayishi jarayonida sug'urtaning ommaviy turlari bo'yicha, sug'urta faoliyatini raqamlashtirishda yangi innovatsion sug'urta mahsulotlarini qo'llash bo'yicha tadqiqot natijalari aks ettirilgan.

Kalit so'zlar: sug'urta yo'li, sug'urta sektori, sug'urta bozori, sug'urta operatsiyalari, sug'urta mukofotlari, asosiy moliyaviy ko'rsatkichlar, sug'urta mahsulotlari, reinjining.

Abstract: This article reflects the conceptual foundations for using innovative methods of the insurance market in the development of the country's economy, improving the prudential standards of the insurance industry, the results of research on the use of new innovative insurance products in the process of sharply increased competition in mass types of insurance, digitalization of insurance activities.

Key words: insurance road, insurance sector, insurance market, insurance operations, insurance premiums, key financial indicators, insurance products, reengineering.

Аннотация: В данной статье рассмотрены концептуальные основы использования инновационных методов страхового рынка в развитии экономики страны, совершенствования пруденциальных нормативов страховой отрасли, использования новых инновационных страховых продуктов в условиях цифровизации страховой деятельности. в процессе резкого увеличения конкуренции в массовых видах страхования отражены результаты исследования по применению.

Ключевые слова: страховая дорога, страховой сектор, страховой рынок, страховые операции, страховые премии, основные финансовые показатели, страховые продукты, реинжиниринг.

2022–2026-yillarda yangi O'zbekistonni rivojlantirish strategiyasida belgilangan vazifalarni amalga oshirishda sug'urta sohasining rolini oshirish, iqtisodiyotning real sektorini, xorijiy va mahalliy investitsiyalar, kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni himoya qilish bo'yicha xalqaro tajribani o'rganish, sug'urta qilish, fuqarolarga ko'rsatilayotgan sug'urta xizmatlarini o'rganish va muhokama qilish, rivojlantirish va aholining sug'urta madaniyatini oshirish, sug'urta bozorini tartibga solishning prudensial normalarini takomillashtirish va axborot xavfsizligini ta'minlash jarayonida, ayniqsa, sug'urta bozorida sug'urta faoliyatini raqamlashtirish, sug'urtaning ommaviy turlari bo'yicha raqobatni keskin oshirish masalasi asosiy yo'nalish sifatida ko'tarildi.

Sug'urta operatsiyalarining rentabelligi ko'rsatilayotgan xizmatlar sifatiga talablarning oshishi va sug'urta tashkilotlarining moliyaviy holati ustidan nazorat kuchayishi bilan kamayadi. Shu munosabat bilan eng yirik kompaniyalar ichki biznes jarayonlarini o'zgartirish zaruratiga duch kelishmoqda. Bu muammo mamlakatda pandemiyadan keyin sug'urta xizmatlariga samarali talabning ortishi bilan yanada kuchaymoqda. Sug'urta kompaniyalari oldida bunday talablarni qondirish uchun iste'molchilar ehtiyojlarini qondira oladigan, kundan-kunga o'zgarib turadigan yangi sug'urta xizmatlarini joriy etish muammosi turibdi¹.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev rahnamoligida iqtisodiyotda, jumladan, moliya sektori va uning muhim tarkibiy qismlaridan biri hisoblangan sug'urta bozorida keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda.

"O'zbekinvest" sug'urta sohasini rivojlantirishda faol ishtirok etib, 2022-yilda ijobiy dinamikani ko'rsatdi va uning asosiy ko'rsatkichlarining barqaror o'sishini ta'minladi.

2022-yildagi faoliyati yakunlariga ko'ra, "O'zbekinvest" nafaqat O'zbekiston sug'urta bozoridagi yetakchi mavqeni saqlab qoldi, balki ularni mustahkamlab, jami 931 milliard so'm sug'urta mukofotlari yig'ilishini ta'minladi va 2023-yilda o'sishga erishdi. Sug'urta hajmlariga ko'ra yil yakuniga nisbatan 242% ga oshgan. 2017-yildan 2022-yilgacha yig'ilgan mukofotlar soni 9 barobarga oshdi².

Kompaniya O'zbekiston Respublikasi Prezidentining eksportni sug'urta himoyasini ta'minlash bo'yicha qarorlarida aks ettirilgan majburiyatlari doirasida "O'zbekinvest"dan 2022-yilda mahalliy tovar va xizmatlar eksporti uchun 2,1 milliard AQSh dollari miqdorida sug'urta xizmatlarini ko'rsatdi, xomashyo eksporti uchun esa respublikaning 32% miqdorida xizmatlar amalga oshirildi³.

1-jadval: "O'zbekinvest" kompaniyasining 2022-yil misolida asosiy moliyaviy ko'rsatkichlari

Ko'rsatkichlar	"O'zbekinvest" kompaniyasi	Umuman olganda, barcha sug'urta tashkilotlari	Jami foizda
Umumiy sug'urta bo'yicha sof sug'urta mukofotlari, million so'm	203 085	1 503 925	13,5
Umumiy sug'urta sohasida qayta sug'urta qilish uchun berilgan sug'urta mukofotlari, million so'm	37 629	460 762	8,2
Umumiy sug'urta uchun to'lovlar, million so'm	240 714	1 964 688	12,3
Umumiy sug'urta sohasida sof sug'urta majburiyatlari, mln.so'm	112 089 056	909 874 221	12,3
Umumiy sug'urta sohasida qayta sug'urtalashga o'tkazilgan sug'urta majburiyatlari, mln.so'm	46 589 867	410 914 693	11,3
Umumiy sug'urta majburiyatlari, million so'm	158 678 924	1 320 788 915	12,1
Umumiy sug'urta sohasida sug'urta to'lovlari, mln.so'm	33 923	427 588	7,9
Umumiy sug'urta sohasidagi joriy shartnomalar, soni	819 171	6 541 071	12,5
Yangi tuzilgan umumiy sug'urta shartnomalari soni	391 457	3 351 838	11,7
Hududiy filiallar soni	223	1 928	11,6
Shahar hududida	68	1 366	4,9
Qishloqda	155	562	27,6
Qabul qilingan sug'urta hodisalarining umumiy soni	3 181	56 997	5,6
Qoniqarli sug'urta hodisalari soni	2 788	43 751	6,4

"O'zbekinvest" kompaniyasining 2022-yil uchun asosiy moliyaviy ko'rsatkichlari tahlili quyidagicha bo'ldi. Jadvaldan ko'rinib turibdiki, barcha sug'urta tashkilotlarining umumiy hajmiga nisbatan moliyaviy ko'rsatkichlarning eng yuqori qiymati, umumiy sug'urta sohasida sof sug'urta mukofotlari miqdori 13,5 foizga, jami sug'urta mukofotlari miqdori 12,3 foizga, umumiy sug'urta sohasida sof sug'urta majburiyatlari ham 12,3 foizga o'sdi, umumiy sug'urta sohasida amaldagi shartnomalar soni esa 12,5 foizni tashkil etdi. Bu natijalardan shuni aniqlash mumkinki, O'zbekiston sug'urta bozorida faoliyat yuritayotgan 34 ta kompaniya ichida "O'zbekinvest"ning ulushi 12-13 foizni tashkil etadi.

1 <https://imda.uz/oz/xalqaro-sugurta-konferensiyasi>.

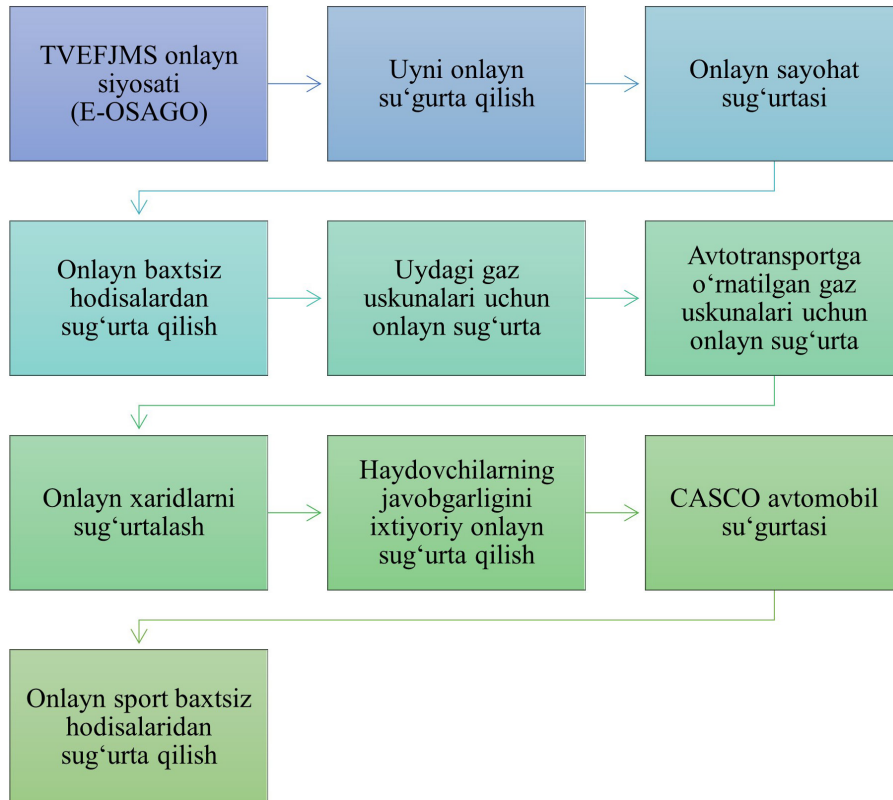
2 <https://kun.uz/uz/news/2023/02/21/ozbekiston-sugurta-bozorining-yetakchisi-ozbekinvest-kompaniyasi-2022-yilda-dunyoning-118-davlatlar-sugurta-bozorlarida-tan-olindi>

3 <https://kun.uz/uz/news/2023/02/21/ozbekiston-sugurta-bozorining-yetakchisi-ozbekinvest-kompaniyasi-2022-yilda-dunyoning-118-davlatlar-sugurta-bozorlarida-tan-olindi>

Kompaniyaning 2021-2022-yillarga mo'ljallangan yillik hisobot ma'lumotlari tahlili shuni ko'rsatadiki, sug'urta xizmatlari bozorida turli xizmatlar ko'rsatilmoqda. Majburiy sug'urta, baxtsiz hodisalardan profilaktik sug'urta, kredit sug'urtasi, transport vositalari egalarining fuqarolik javobgarligi kabi sug'urta xizmatlari kompaniyaning asosiy xizmatlaridir. Ammo mamlakatimiz sug'urta bozorida 8 ta korxonaga hayotni sug'urtalash xizmatlaridan samarali foydalanmoqda.

“O‘zbekinvest” kompaniyasi jismoniy va yuridik shaxslarga quyidagi sug'urta mahsulotlarini taklif etadi:

“O‘zbekinvest” hozirgi sharoitda juda mashhur bo‘lib borayotgan hayotni sug'urtalash sohasida xizmatlarni taklif etmaydi. Shu munosabat bilan kompaniyalarning turli sohalaridagi operatsion faoliyatini, jumladan, mijozlarga xizmat ko'rsatish va ichki jarayonlarni yaxshilash dolzarb ko'rinadi. Hozirgi vaqtda sug'urtachilarning kun tartibida kompaniyaning jarayonlar boshqaruvini rivojlantirish vazifasi turibdi. O'zbekistondagi sug'urta kompaniyalari iqtisodiy xarajatlarning nisbati olingan sug'urta mukofotining o'rtacha 18 foizidan oshadi, bu esa Yevropadagi yetakchi sug'urta kompaniyalari ko'rsatkichlaridan sezilarli darajada oshadi. Masalan, AIG, Allianz, AXA ning Yevropa bo'linmalarida biznes yuritish narxi 2629% ni tashkil qiladi. Sug'urta biznesining samaradorligini oshirishning eng muhim resursi operatsion xarajatlarni kamaytirishdir. Ushbu muammoni hal qilishning asosiy vositasi biznes jarayonlarini reinjining qilishdir.

Biznes injiniringi – bu kompaniya o'z maqsadlariga muvofiq biznesni loyihalash uchun foydalanadigan usullar va ko'nikmalar to'plami. Reinjining – kompaniya faoliyatining tannarx, sifat, xizmat ko'rsatish va tezlik kabi asosiy zamonaviy ko'rsatkichlarini to'liq yaxshilash maqsadida biznes jarayonlarini tubdan qayta ko'rib chiqish va qayta loyihalashdir (“reinjining” atamasi M. Hammer tomonidan kiritilgan).

Biznes jarayonlari reinjiningining sug'urta kompaniyasiga umumiy ta'siri quyidagicha:

1. Biznes-jarayonlarni faollashtirish, faoliyatning barcha yo'nalishlarida mijozlar bazasini o'stirish, sug'urtalovchilarning so'rovlarini ko'paytirish;
2. Kiruvchi qo'ng'iroqlarni qabul qilish, qayta ishlash va tarqatish bo'yicha biznes bo'linmalari hamda aloqa markazi o'rtasida funksiyalarni ajratish;
3. Tizimga ma'lumotlarni kiritish uchun mas'ul xodimlarning mehnat intizomini yaxshilash;
4. Sug'urta shartnomalari kuratorlariga murojaatlar salmog'ini ko'paytirish;
5. Sug'urta qildiruvchilarning ehtiyojlarini qo'shimcha tahlil qilish, ularni qondirish uchun qo'shimcha statistik ma'lumotlarni shakllantirish.

Yuqoridagi mulohazalardan kelib chiqqan holda, tadqiqot mintaqaviy sug'urta bozorlarini shakllantirish va rivojlantirish bo'yicha quyidagi vazifalarni hal etish zarurligini ko'rsatdi:

- “O'zbekinvest” kompaniyasining milliy sug'urta bozorini shakllantirishdagi muammolar va qarama-qarshiliklarni o'rganish, uni tashkil etishdagi kamchiliklarni aniqlash;
- “O'zbekinvest” kompaniyasining sug'urta bozorini sug'urta xizmatlari iste'molchilarining istaklarini baholash nuqtayi nazaridan marketing tadqiqotlarini o'tkazish;
- tadqiqot ma'lumotlari hamda tahliliy ma'lumotlar asosida “O'zbekinvest” kompaniyasi rivojlanishining asosiy yo'nalishlari va tendentsiyalarini shakllantirish;
- “O'zbekinvest” kompaniyasini reyting baholashning mavjud usullarini ko'rib chiqish va hududiy sug'urtalovchilar faoliyatini baholashda ulardan foydalanish imkoniyatlarini o'rganish.

O'rganish davomida o'rganilgan va aniqlangan fikr va mulohazalardan kelib chiqib, “O'zbekinvest” kompaniyasining mamlakatimiz sug'urta xizmatlari bozorida faolligini oshirish va sug'urta mahsulotlarining yangi turlari ko'lamini kengaytirish maqsadida quyidagi chora-tadbirlarni joriy etishni maqsadga muvofiq deb bilamiz:

- Sug'urta kompaniyasi uchun biznes-jarayonlarni amalga oshirgandan so'ng reinjining protsedurasini amalga oshirish.
- sug'urta biznesini rivojlantirish uchun sug'urtalovchining samarali marketing strategiyalaridan samarali foydalanish.
- Sug'urta bo'yicha marketing bo'yicha mutaxassislar uchun talabni shakllantirish, yetakchi ishlab chiqarish, mijozlarni topish, sotishni yopish va mijozlarni saqlab qolish.
- Sug'urta bozorida vaqtni boshqarish va risklarni boshqarish strategiyalaridan samarali foydalanish.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, yuqoridagi tadbirlarning amalga oshirilishi respublikamiz hududlarida “O'zbekinvest” kompaniyasining hududlarda sug'urta xizmatlari ko'lamini kengaytirish va sifatini oshirish, turlarini ko'paytirish, moliyaviy barqarorlikni ta'minlash va natijada sug'urta xizmatlarini rivojlantirishga olib keladi.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. Юлдашев Р.Т. Страховой бизнес. Словарь-справочник. М., 2000.
2. Шихов А.К. Страхование. М., 2000.
3. Жилкина, М. С. Роль страхового рынка в системе социально-экономических отношений.
4. Косолапова К.В. Развитие и регулирование регионального потребительского рынка страховых услуг // Финансы и кредит. –2008. –№ 5. –С. 20.
5. <https://www.mf.uz/uz/news-mf-jx/item/609-609.html>
6. <https://imda.uz/oz/yillik-korsatkich-2021>.
7. <https://www.gonectar.com/blog/time-management-tips-for-insurance-agents>
8. <https://insurance.uz/uz>
9. <https://www.dissercat.com/content/reinzhiniring-biznes-protsestov-strakhovoi-kompanii/read>
10. <https://kun.uz/uz/news/2023/02/21/ozbekiston-sugurta-bozorining-yetakchisi-ozbekinvest-kompaniyasi-2022-yilda-dunyoning-118-davlatlar-sugurta-bozorlarida-tan-olindi>.
11. <https://www.dissercat.com/content/reinzhiniring-biznes-protsestov-strakhovoi-kompanii>.
12. <https://www.cfin.ru/press/management/2001-6/05.shtml>.
13. <https://www.cfin.ru/management/strategy>.
14. <https://beinsure.com/insurance/travel-insurance>.